

Opólnopolskie Porozumienie Organizacji Samorządowych

STANOWISKO Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji Samorządowych z dnia 7 marca 2025 r.

w sprawie: **warunków realizacji przedsięwzięć z zakresu infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej ze środków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz uzupełnienia subwencji ogólnej przeznaczonej na finansowanie inwestycji w tym zakresie**

Samorzady gminne będące sygnatariuszami Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji Samorządowych zwracają uwagę na **problemy związane z realizacją przedsięwzięć z zakresu infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej, realizowanych ze środków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności** oraz w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej przeznaczonego na finansowanie w/w inwestycji.

Wielkość zaplanowanych środków przeznaczonych na realizację inwestycji wodnych i kanalizacyjnych w Polsce na terenach wiejskich, zarówno Rządowych, jak i zewnętrznych (UE), jest niewspółmierna do skali potrzeb, zakresu koniecznych do realizacji zadań i kosztów ich realizacji. Pomimo zaangażowania środków budżetowych gmin oraz pozyskiwania na ten cel środków w ramach kolejnych alokacji funduszy UE, zastane zapóźnienia w dostępie do infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej w Polsce nadal były i są ogromne.

Możliwości pozyskania przez gminy dodatkowych środków czy to z dochodów własnych, czy też w ramach kredytów, aby zrealizować przedmiotowe inwestycje, zostały skutecznie ograniczone wprowadzonymi w poprzednich latach zmianami przepisów ołokopodatkowych w ramach tzw. Polskiego Ładu, który skutecznie zmniejszył wpływy budżetowe gmin z tytułu udziału w podatku od osób fizycznych (PIT). Dodatkowo epidemia Covid-19, recesja w gospodarce ogółnoświatowej i woja w Ukrainie wpłynęły na warunki prowadzenia biznesu w Polsce co przełożyło się na dochody gmin z CIT. Zmniejszone dochody własne drastycznie wpłynęły na wysokość osiąganęj przez gminy nadwyżki operacyjnej skutecznie uniemożliwiając

planowanie inwestycji z własnych nadwyżek oraz możliwości zaciągania kredytów na ich realizację.

W ostatnich latach lawinowo rosły koszty materiałów budowlanych i robocizny, na co wpływ miała globalna sytuacja gospodarcza oraz krajowy wzrost kosztów wynagrodzeń. Stąd samorządy planowały montaż finansowy przy udziale środków zewnętrznych, traktując środki z rezerwy jako wkład własny. Pula środków finansowych przekazywanych gminom w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych była niewystarczająca do realizacji tak kosztownych zadań, a także nie wszystkie samorządy miały możliwość ich pozyskania.

Szanse na zniwelowanie zastanych zapóźnień rozwojowych i pozyskanie kolejnych środków finansowych, samorządy upatrywały w potencjalnie najatrakcyjniejszym z możliwych do wykorzystania, na które wszystkie samorządy czekały, Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności. KPO w połączeniu z innymi, możliwymi do wykorzystania lub pozyskania funduszami, w tym m.in. z tytułu uzupełnienia subwencji ogólnej, przeznaczonej na finansowanie inwestycji w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacji, miał być remedium na potrzeby w tym zakresie. Niestety późny start KPO spowodował drastyczne skrócenie czasu na realizację inwestycji i opóźnił wykorzystanie środków przyznanych samorządom w 2021 roku, w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej, planowanej jako wkład własny do projektów realizowanych ze środków UE. Mimo wszystko samorządy składają wnioski o dofinansowanie zadań ze środków KPO, starając się wykorzystać przyznane uzupełnienie subwencji ogólnej i liczą na przychylenie się do propozycji pozwalających usprawnić efektywne wykorzystanie dostępnych środków.

W związku z powyższym, przedstawiamy następujące obszary problemowe, w których wnioskujemy o interwencje, aby umożliwić samorządom efektywne wykorzystanie dostępnych środków finansowych:

I. Termin realizacji i rozliczenia projektów z zakresu infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej realizowanych w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności, Inwestycja B3.1.1. Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich¹. Według obecnie obowiązujących zapisów Programu jest to 30 listopada 2025 r.

KPO został uruchomiony dopiero w 2024 roku, czyli z dwuletnim opóźnieniem (środki do tej pory były zablokowane przez Komisję Europejską z przyczyn niezależnych od samorządów). Jak do tej pory zrealizowany został nabór wniosków, opracowana została lista rankingowa i pierwsze umowy są podpisywane, z terminem realizacji przedsięwzięć do końca listopada br. Realizacja całego procesu inwestycyjnego w tak krótkim czasie jest niemożliwa, szczególnie w przypadku tych projektów, w ramach których realizowane będą przedsięwzięcia w formule zaprojektuj i wybuduj, które wymagają dłuższego czasu na realizację, ze względu na konieczność opracowania projektu budowlanego i uzyskania pozwolenia na budowę. Dotrzymanie więc terminu sfinalizowania całego cyklu inwestycyjnego tych przedsięwzięć do końca listopada br. jest obiektywnie nieosiągalne.

¹ Wg obecnie obowiązujących zapisów jest to 30 listopada 2025 r.

Tego typu projekty najpierw zablokują część alokacji, a następnie, w rezultacie nie wykonania na czas przedsięwzięcia, nie wykorzystają przyznaných środków, które przepadną. Aby więc skutecznie wykorzystać środki z tego źródła konieczne jest wydłużenie terminu na ich rozliczenie do 30 listopada 2026 roku, o co niniejszym wnioskujemy.

II. Termin wykorzystania środków w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej przeznaczonej na finansowanie inwestycji w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacji, jako uzupełnienie puli środków finansowych pozyskiwanych przez samorządy na realizację tych przedsięwzięć z KPO.

W/w środki zostały przekazane samorządom na mocy przepisów uchwalonych w dniu 14 października 2021 r.: *Ustawy o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. Poz. 1927) oraz *Ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2021 oraz ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U. Poz. 1901),

Rozliczenie wykorzystania przekazanych środków następuje poprzez złożenie informacji o wysokości wydatków w latach 2021-2024 przeznaczonych na inwestycje odpowiednio w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę bądź kanalizacji (w zależności z której puli środków gmina otrzymała wsparcie), do właściwego wojewody, w terminie do dnia 31 marca 2026 r.² W przypadku niezłożenia tej informacji gmina nie otrzyma środków z rezerw subwencji ogólnej w 2026 roku³.

Przekazane środki mogły być elementem wkładu własnego gmin w inwestycjach realizowanych z udziałem różnych programów, np. Programu – Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych oraz funduszy UE w tym Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności. Takie ich wykorzystanie zostało obwarowane zastrzeżeniem, by równowartość otrzymanych środków została wydatkowana odpowiednio w zakresie kanalizacji bądź wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz by dany wydatek nie był rozliczany dwukrotnie, np. raz z przyznaných środków, drugi raz np. finansowany z Rządowego Funduszu Polski Ład czy KPO, lub dotacją z budżetu państwa⁴. Stąd wiele samorządów czekało na uruchomienie KPO i możliwość dokonania montażu finansowego.

Aby więc umożliwić efektywne wykorzystanie środków z obu źródeł, biorąc pod uwagę opóźnienie wdrażania KPO, to analogicznie powinno zostać wydłużone rozliczenie (sprawozdawczość z wykorzystania) środków subwencyjnych do 31 marca 2027 roku, o co niniejszym apelujemy.

² art. 70e ust. 9. ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. „Gminy, o których mowa w ust. 2, składają do właściwego wojewody, w terminie do dnia 31 marca 2026 r., informację o wysokości wydatków przeznaczanych na inwestycje, o których mowa w ust. 1. W przypadku niezłożenia informacji w terminie przepis ust. 8 stosuje się odpowiednio.”

³ art. 70e ust. 8. „Jeżeli gmina, o której mowa w ust. 2, przeznaczyła na finansowanie inwestycji w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę wydatki mniejsze niż równowartość kwoty otrzymanej na inwestycje, o których mowa w ust. 1, to w roku 2026 nie otrzymuje środków z rezerw subwencji ogólnej.”

⁴ Wyjaśnienia w kwestiach dotyczących uzupełnienia subwencji ogólnej z przeznaczeniem na wsparcie finansowe inwestycji w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacji. Pkt. 1. Jaki charakter mają środki przekazane, na podstawie art. 70e i art. 70 f ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego? W: <https://www.gov.pl/web/finanse/informacja-o-srodkach-subwencyjnych-dla-jst-w-2021-i-2022-roku-na-dofinansowanie-ich-zadan-wlasnych>

Jednocześnie wnioskujemy, aby przy okazji planowania kolejnych działań o podobnym charakterze, obejmować wsparciem wszystkie tereny wiejskie, zarówno w obrębie gmin wiejskich jak i gmin miejsko wiejskich.

III. Niewystarczająca w stosunku do potrzeb alokacja na inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich (B 3.1.1) w ramach wsparcia z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności (KPO).

Pod względem stopnia zaspokojenia potrzeb w zakresie dostępu mieszkańców do infrastruktury wodnej, a jeszcze bardziej: ściekowej, samorządy (głównie wiejskie) pomimo znacznych nakładów finansowych ponoszonych przez poprzednie lata, mają jeszcze sporo do nadrobienia. Przykładowo: w województwie lubelskim według danych GUS na koniec 2023 r. stopień skanalizowania obszarów wiejskich wyniósł zaledwie 54,5%, a stopień zwodociągowania był na poziomie 87,8%, co pokazuje, że nadal nie wszyscy mieszkańcy obszarów wiejskich mają dostęp do wody z sieci wodociągowych oraz prawie 45% mieszkańców nie korzysta z sieci kanalizacyjnych. Z kolei w województwie śląskim na koniec 2023 r. według danych GUS, wskaźniki te wyniosły odpowiednio: stopień skanalizowania obszarów wiejskich: 51,2%, stopień zwodociągowania obszarów wiejskich: 88,7%.⁵

Pozyskiwane przez samorządy środki, na realizację w/w inwestycji w ramach kolejnych alokacji funduszy UE, nie zaspokoili do tej pory potrzeb mieszkańców, gdyż ich poziom był niewystarczający w stosunku do potrzeb.

KPO również pozwala na finansowanie na terenach wiejskich inwestycji związanych z budową podstawowej infrastruktury związanej z zaopatrzeniem w wodę i oczyszczaniem ścieków – w ramach Inwestycji B3.1.1. *Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich*. Alokacja w przeprowadzonym pod koniec 2024 roku naborze wniosków w ramach w/w Inwestycji, przykładowo w województwie lubelskim wyniosła 76 960 844,00 zł. W naborze złożono 140 wniosków na łączną wnioskowaną kwotę pomocy w wysokości 545 392 218,07 zł, co pokazuje, że przyznany limit środków stanowi ok. 14% zapotrzebowania wskazanego przez Wnioskodawców. Jednocześnie na realizację komponentu tj. *B3.3.1 Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich* alokacja wynosi 112 999 605,25 zł, zaś przeprowadzona analiza zapotrzebowania na realizację inwestycji z ww. zakresu wykazała, że kwota ta nie zostanie wykorzystana. Wynika to z faktu, iż w 2024 r. ze środków PROW 2014-2020 podpisane zostały umowy na analogiczny zakres realizacji operacji. W związku z powyższym zapotrzebowanie gmin w tym zakresie zostało w znacznym stopniu zaspokojone, a przyznany limit na to działanie nie zostanie wykorzystany.

Z uwagi na powyższe uważamy, że w regionach o takich samych lub podobnych dysproporcjach pomiędzy alokacją środków w ramach poszczególnych Inwestycji KPO, a potrzebami w tym zakresie wyrażonymi wartością złożonych wniosków, zasadne jest przeniesienie alokacji z mniej obłożonych Inwestycji, tj. przeniesienie z Inwestycji w których istnieje bardzo duże ryzyko niewykorzystania alokacji na Inwestycje, w których ta alokacja jest o wiele niższa niż zapotrzebowanie. Niniejszym wnioskujemy o zwiększenie alokacji na Inwestycję B3.1.1 (*Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach*

⁵ GUS: Bank Danych Lokalnych - Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w woj. śląskim w 2023 r. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/metryka/2433?back=True> – wejście: 26.02.2025 r.

wiejskich) poprzez przeniesienie alokacji z Inwestycji B3.3.1 (*Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich*).

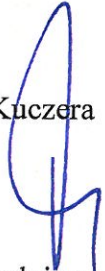
Ponadto należy wziąć pod uwagę fakt, że w ramach bieżącego okresu programowania Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027 nie została przewidziana możliwość wsparcia operacji liniowych z zakresu gospodarki wodno – ściekowej. W związku z tym przyznanie pomocy jak największej liczbie wnioskodawców na inwestycje w poprawę życia na obszarach wiejskich z obecnie dostępnych środków jest niezbędne dla harmonijnego rozwoju terenów wiejskich i oczekiwane przez ich społeczności. Dodatkowo realizacja tych operacji przyczynia się do niwelowania dysproporcji rozwojowych pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, a tym samym jest praktycznym działaniem na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Obszary wiejskie bez odpowiedniej infrastruktury technicznej nie zaspokoją podstawowych potrzeb naszych mieszkańców, nie podnoszą jakości ich życia oraz atrakcyjności inwestycyjnej gmin, a tym samym rozwoju przedsiębiorczości. Ponadto brak infrastruktury wodno-kanalizacyjnej negatywnie wpływa na stan środowiska i możliwości ochrony klimatu.

Reasumując, apelujemy o uwzględnienie poniższych wniosków dotyczących:

- wydłużenia terminu rozliczenia przedsięwzięć w ramach KPO do 30 listopada 2026 r.,
- przesunięcia terminu rozliczenia przyznanych gminom środków finansowych w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej przeznaczonych na finansowanie inwestycji w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacji
- zwiększenia alokacji na Inwestycję B3.1.1 (*Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich*) poprzez przeniesienie alokacji z Inwestycji B3.3.1 (*Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich*).

Konieczne do zniwelowania zapóźnienia w dostępie do infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej na terenach wiejskich, potrzeba wykorzystania środków w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz wykorzystanie krajowych środków w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej, to w ocenie samorządów gminnych wystarczające argumenty przemawiające za przychyleniem się do przedstawionych powyżej wniosków.

Piotr Kuczera

Przewodniczący
Śląskiego Związku Gmin i Powiatów
Prezydencja OPOS